

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Робоча програма
навчальної дисципліни
"МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ"
для студентів спеціальності
8.03050601 "Прикладна статистика"
денної форми навчання

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014
Затверджено на засіданні кафедри статистики та

економічного прогнозування.

Протокол № 1 від 29.08.2013 р.

Укладачі: Раєвнева О. В.

Стрижиченко К. А.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Методологія наукових досліджень" для студентів спеціальності 8.03050601 "Прикладна статистика" денної форми навчання / укл. О. В. Раєвнева, К. А. Стрижиченко. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 30 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами, наведено плани лекцій і семінарських занять, систему оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.03050601 "Прикладна статистика".

Вступ

Наукова діяльність є невід'ємною складовою освітнього процесу й здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної та виробничої діяльності у системі вищої освіти. Головними завданнями наукової діяльності у вищих навчальних закладах є: органічна єдність змісту освіти й програм наукової діяльності; створення стандартів вищої освіти, підручників і навчальних посібників з урахуванням досягнень науки й техніки; упровадження результатів наукових досліджень у практику; безпосередня участь суб'єктів навчально-виховного процесу в науково-дослідних роботах.

Успішність наукової діяльності неможлива без знання її методології, теорії, технології, методів та організації. Ці знання потрібні студентам, аспірантам, докторантам, співробітникам наукових підрозділів факультетів – всім тим, хто бере участь у навчальному й науковому процесі.

Метою дисципліни є формування у студентів теоретичних знань і практичних навичок щодо методології та організації наукових досліджень у галузі статистики.

Предметом навчальної дисципліни є загальні закономірності, методи і способи наукового дослідження, організація роботи науковця.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:
розкриття сутності і значення наукових досліджень;
засвоєння основ методології та методики наукового пошуку;
підготовка студентів до самостійної наукової діяльності;
засвоєння логіки наукового дослідження та його етапів;
вивчення сучасних парадигм економічної науки;
формування навичок щодо прогнозування соціально-економічних процесів.

Теоретичною та методологічною базою засвоєння методології наукового дослідження є дисципліни бакалаврської підготовки: філософія, соціологія, економічна теорія, економіко-математичні методи та моделі.

Структура навчальної дисципліни наведена в табл. 1.

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка магістрів	Галузь знань, спеціальності, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 5; у тому числі: змістовних модулів – 2; самостійна робота IPC	Галузь знань: 0305 "Економіка та підприємництво"	Вибіркова. Рік підготовки: 1 М. Семестр: 1
Кількість годин: усього – 180 годин; за змістовними модулями: модуль 1 – 71 година; модуль 2 – 109 годин	Шифр та назва спеціальності: 8.03050601 "Прикладна статистика"	Лекції – 17 годин. Практичні – 34 години. Самостійна робота: 129 годин
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни – 17. Кількість годин на тиждень – 3	Освітньо- кваліфікаційний рівень: магістр	Вид контролю: диференційний залік

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та практичних занять. Велике значення в процесі вивчення й закріплення знань має самостійна та індивідуальна робота студентів. Усі ці види занять розроблені відповідно до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенту необхідно набути таких компетентностей (табл. 2).

**Компетентності, яких набувають студенти в процесі вивчення
навчальної дисципліни
(згідно з Національною рамкою кваліфікацій)**

№ п/п	Зміст компетентності	Теми дисципліни, що формують компетентність
1	2	3
1. Здатність до використання законів наукового пізнання в різних галузях економіки		
Знання	Знання фундаментальних, загальних та специфічних законів, що функціонують у різних галузях наукового пізнання; етапів наукового дослідження; методів наукового дослідження	Тема 1. Наукове пізнання та наукове дослідження. Тема 2. Логіка і методи наукового дослідження
Уміння	Визначення логіки наукового дослідження, методів наукового дослідження залежно від поставленої проблеми	
Комунікація	Розвиток креативного мислення при вирішенні поставлених завдань. Навички толерантного ставлення до іншої думки при вирішенні завдання; здатність до критики та самокритики	
Автономність і відповідальність	Здібність виділяти серед різноманітних пропозицій щодо вирішення проблеми інформацію, яка дозволяє це здійснити. Здатність до розвитку креативного мислення при вирішенні поставлених завдань; Прагнення до неперервного особистісного та професійного вдосконалення	
Здатність до формування економічної проблеми наукового дослідження, постановки та доведення гіпотез		
Знання	Знання економічної парадигми, етапів та структури гіпотези, методології її доведення	Тема 3. Наукова гіпотеза, проблема, парадигма. Тема 4. Гіпотези і доведення в наукових дослідженнях
Уміння	Будувати гіпотези до вирішення економічної проблеми та доводити їх, визначати припущення для доказу гіпотези	
Комунікація	Розвиток креативного мислення при вирішенні поставлених завдань. Навички толерантного ставлення до іншої думки при вирішенні завдання; здатність до критики та самокритики	

Продовження табл. 2

1	2	3
---	---	---

Автономність і відповідальність	Здібність виділяти серед різноманітних пропозицій щодо вирішення проблеми інформацію, яка дозволяє це здійснити. Здатність до розвитку креативного мислення при вирішенні поставлених завдань. Прагнення до неперервного особистісного та професійного вдосконалення	
Здатність до визначення та оформлення наукового результату		
Знання	Знання поняття наукового результату та його видів, правил оформлення наукового результату	Тема 5. Науковий результат: зміст та порядок оформлення
Уміння	Здійснювати оформлення наукового результату	
Комунікація	Розвиток креативного мислення при вирішенні поставлених завдань. Навички толерантного ставлення до іншої думки при вирішенні завдання; здатність до критики та самокритики	
Автономність і відповідальність	Здібність виділяти серед різноманітних пропозицій щодо вирішення проблеми інформацію, яка дозволяє це здійснити. Здатність до розвитку креативного мислення при вирішенні поставлених завдань	
Здатність до прогнозування економічних процесів за рахунок визначення емпіричних закономірностей		
Знання	Знання процесу наукового пошуку, емпіричних закономірностей та методів статистичного прогнозування	Тема 6. Інформаційне забезпечення наукового пошуку. Тема 7. Емпіричні закономірності в системі наукових досліджень. Тема 8. Статистичне прогнозування як наукова діяльність
Уміння	Будувати статистичні моделі для визначення емпіричних закономірностей в економічних процесах	
Комунікація	Розвиток креативного мислення при вирішенні поставлених завдань. Навички толерантного ставлення до іншої думки при вирішенні завдання; здатність до критики та самокритики	
Автономність і відповідальність	Здібність виділяти серед різноманітних пропозицій щодо вирішення проблеми інформацію, яка дозволяє це здійснити. Здатність до розвитку креативного мислення при вирішенні поставлених завдань. Прагнення до неперервного особистісного та професійного вдосконалення	

Закінчення табл. 2

1	2	3
---	---	---

Здатність до використання методології наукового дослідження при написанні наукової роботи		
Знання	Знання плану наукових досліджень, сутності етапів, вимог до оформлення наукової роботи	Тема 9. Організація та планування наукових досліджень. Тема 10. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки магістерської дипломної роботи
Уміння	Оформляти наукову роботу по визначеним вимогам нормоконтролю	
Комунікація	Розвиток креативного мислення при вирішенні поставлених завдань. Навички толерантного ставлення до іншої думки при вирішенні завдання. Здатність до критики та самокритики	
Автономність і відповідальність	Здібність виділяти серед різноманітних пропозицій щодо вирішення проблеми інформацію, яка дозволяє це здійснити. Здатність до розвитку креативного мислення при вирішенні поставлених завдань. Прагнення до неперервного особистісного та професійного вдосконалення	

2. Тематичний план навчальної дисципліни

На початку вивчення дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як з програмою дисципліни і формами організації навчання, так і її структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання навчальної роботи.

Навчальний процес згідно з програмою навчальної дисципліни "Методологія наукового дослідження" здійснюється у таких формах: лекційні та практичні заняття; самостійна робота студентів; контрольні заходи. Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів. Навчальний модуль – це відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно об'єднує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками. Тематичний план даної дисципліни складається з двох модулів (табл. 3).

Таблиця 3

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:		
	лекції	практичні та семінарські заняття	самостійну роботу
<i>Змістовний модуль 1. Методологічні аспекти наукових досліджень</i>			
Тема 1. Наукове пізнання та наукове дослідження	1	2	5
Тема 2. Логіка і методи наукового дослідження	1	2	10
Тема 3. Наукова гіпотеза, проблема, парадигма	1	2	5
Тема 4. Гіпотези і доведення в наукових дослідженнях	2	4	15
Тема 5. Науковий результат: зміст та порядок оформлення	2	4	15
<i>Змістовний модуль 2. Практична реалізація методології наукових досліджень</i>			
Тема 6. Інформаційне забезпечення наукового пошуку	2	4	16
Тема 7. Емпіричні закономірності в системі наукових досліджень	2	4	16
Тема 8. Статистичне прогнозування як наукова діяльність	2	4	16
Тема 9. Організація та планування наукових досліджень	2	4	10
Тема 10. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки магістерської дипломної роботи	2	4	21
Всього	17	34	129

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Методологічні аспекти наукових досліджень

Тема 1. Наукове пізнання та наукове дослідження.

Виникнення та еволюція науки. Система наукових знань. Наукова діяльність. Теоретичні та методологічні принципи науки. Емпіричні та теоретичні знання. Види та ознаки наукового дослідження. Наукове пізнання, його форми та методи. Факт, проблема, гіпотеза, доказ

гіпотези. Процес наукового пізнання, його характеристика та етапи. Місце та роль наукових досліджень у розв'язанні економічних проблем

Тема 2. Логіка і методи наукового дослідження

Стратегія наукового дослідження. Актуальність проблеми, тема дослідження, предмет, об'єкт, мета та завдання дослідження. Гіпотеза і методологія дослідження. Літературні джерела та ґрунтовне їх опрацювання. Експериментальна частина дослідження та оформлення результатів. Зв'язок експерименту та реальних даних. Загальнонаукові та специфічні методи дослідження

Тема 3. Наукова гіпотеза, проблема, парадигма

Поняття економічної парадигми, її види в останнє століття, умови зміни економічної парадигми. Формування нової економічної парадигми. Визначення проблеми наукового дослідження, доказ її існування. Поняття гіпотези її складові. Етапи формування гіпотези. Альтернативні гіпотези. Доказ гіпотез та припущення їх використання.

Тема 4. Гіпотези і доведення в наукових дослідженнях

Формування гіпотез та припущень. Тіло гіпотези. Доведення гіпотези. Методики доведення гіпотези, принципи доведення. Формування слідств гіпотези.

Тема 5. Науковий результат: зміст та порядок оформлення

Поняття наукового результату та його інтерпретація. Вимоги до викладення інформації у науковому тексті. Вимоги до оформлення результатів в статтях, магістерських роботах та кандидатських дисертаціях

Змістовний модуль 2. Практична реалізація методології наукових досліджень

Тема 6. Інформаційне забезпечення наукового пошуку

Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень. Монографія, збірник, періодичне видання. Принципи інформаційних відносин. Право на інформацію. Галузі інформації. Джерела інформації та їх використання в науково-дослідній роботі.

Техніка роботи зі спеціальною літературою

Тема 7. Емпіричні закономірності в системі наукових досліджень

Сутність і особливості емпіричного дослідження. Мета і значення експерименту в науковому дослідженні. Переваги експерименту перед іншими методами дослідження. Види експерименту, умови ефективності проведення експерименту, методика і техніка проведення експерименту.

Тема 8. Статистичне прогнозування як наукова діяльність

Сутність статистичного прогнозування в науковій діяльності. Статистичні методи прогнозування. Області застосування статистичних методів. Критерії якості методів прогнозування. Види прогнозів. Інтерпретація прогнозів.

Тема 9. Організація та планування наукових досліджень

Сутність та основні етапи організації наукового дослідження. Фундаментальні наукові дослідження. Прикладні наукові дослідження. Науковий закон, наукова теорія. Вибір проблеми та вимоги до теми дослідження. Основи методики планування наукового дослідження. Робочий план підготовки наукового дослідження. Застосування системного підходу в наукових дослідженнях

Тема 10. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки магістерської дипломної роботи

Вимоги до написання магістерської роботи. Етапи написання роботи. Оформлення роботи. Презентація та доклад при захисті роботи. Зміст розділів магістерської роботи.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1. *Методологічні аспекти наукових досліджень*

Тема 1. Наукове пізнання та наукове дослідження.

1.1. Теоретичні та методологічні принципи науки. Емпіричні та теоретичні знання.

- 1.2. Наукове пізнання, його форми та методи.
- 1.3. Місце та роль наукових досліджень у розв'язанні економічних проблем.

Література: основна [1 – 3]; додаткова [9].

Тема 2. Логіка і методи наукового дослідження

- 2.1. Стратегія наукового дослідження.
- 2.2. Експериментальна частина дослідження та оформлення результатів.

2.3. Загальнонаукові та специфічні методи дослідження.

Література: основна [1 – 3]; додаткова [10].

Тема 3. Наукова гіпотеза, проблема, парадигма

- 3.1. Економічні парадигми в сучасному світі.
- 3.2. Поняття та визначення проблеми наукового дослідження.
- 3.3. Гіпотеза, її складові та етапи побудови.

Література: основна [1 – 3]; додаткова [14].

Тема 4. Гіпотези і доведення в наукових дослідженнях.

- 4.1. Формування гіпотез та припущень.
- 4.2. Доведення гіпотези.
- 4.3. Слідства гіпотези.

Література: основна [1 – 3]; додаткова [6].

Тема 5. Науковий результат: зміст та порядок оформлення

- 5.1. Поняття наукового результату та його інтерпретація.
- 5.2. Вимоги до викладення інформації у науковому тексті.
- 5.3. Вимоги до оформлення результатів в статтях, магістерських роботах та кандидатських дисертаціях.

Література: основна [2; 3]; додаткова [7; 14].

Змістовний модуль 2. Практична реалізація методології наукових досліджень

Тема 6. Інформаційне забезпечення наукового пошуку

- 6.1. Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень.

6.2. Джерела інформації та їх використання в науково-дослідній роботі.

6.3. Техніка роботи зі спеціальною літературою.

Література: основна [1; 2]; додаткова [15].

Тема 7. Емпіричні закономірності в системі наукових досліджень

7.1. Сутність і особливості емпіричного дослідження.

7.2. Мета і значення експерименту в науковому дослідженні.

7.3. Переваги експерименту перед іншими методами дослідження.

Література: основна [2; 3]; додаткова [9].

Тема 8. Статистичне прогнозування як наукова діяльність

8.1. Сутність статистичного прогнозування в науковій діяльності.

8.2. Статистичні методи прогнозування.

8.3. Критерії якості методів прогнозування.

Література: основна [4]; додаткова [5].

Тема 9. Організація та планування наукових досліджень

9.1. Сутність та основні етапи організації наукового дослідження.

9.2. Вибір проблеми та вимоги до теми дослідження.

9.3. Основи методики планування наукового дослідження.

Література: основна [2; 3]; додаткова [8].

Тема 10. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки магістерської дипломної роботи

10.1. Вимоги до написання магістерської роботи

10.2. Етапи написання роботи

10.3. Оформлення роботи

10.3. Презентація та доклад при захисті роботи

Література: основна [2; 3]; додаткова [9; 14].

5. Плани семінарських та практичних занять

За кожною темою викладач проводить заняття, яке містить семінарську та практичну частини.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів. На семінарській частині заняття викладач організовує обговорення зі студентами питань щодо тем, визначених робочою навчальною програмою. Темі семінарських занять наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Перелік тем семінарських занять

Назва теми	Програмні запитання семінарських занять	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовний модуль 1. <i>Методологічні аспекти наукових досліджень</i>			
Тема 1. Наукове пізнання та наукове дослідження	1. Виникнення та еволюція науки. 2. Принципи побудови наукових теорій. 3. Наука в Стародавньому світі. 4. Наука в часи відродження	2	основна [1 – 3]; додаткова [9]
Тема 2. Логіка і методи наукового дослідження	1. Поняття логіки та її складові. 2. Загальнофілософські методи наукового пізнання 3. Діалектика	2	основна [1 – 3]; додаткова [10]
Тема 3. Наукова гіпотеза, проблема, парадигма	1. Альтернативність гіпотез. 2. Історія доказів гіпотез. 3. Існуючі економічні парадигми	2	основна [1 – 3]; додаткова [14]
Змістовний модуль 2. <i>Практична реалізація методології наукових досліджень</i>			
Тема 6. Інформаційне забезпечення наукового пошуку	1. Історія виникнення Інтернету. 2. Пошукові системи. 3. Робота з паперовими носіями	4	основна [1; 2]; додаткова [15]

Закінчення табл. 4

1	2	3	4
Тема 9. Організація та планування наукових досліджень	1. Підходи до організації наукових досліджень. 2. Системний підхід у наукових дослідженнях	4	основна [2; 3]; додаткова [8]

Семінарські заняття проводяться в аудиторіях або в навчальних кабінетах з однією академічною групою. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді, їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо.

Практичне заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань.

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньому підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння студентами необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різної складності для розв'язання їх студентами на занятті.

Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання.

Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, враховуються при виставленні поточної модульної (практичний модульний контроль) оцінки з даної навчальної дисципліни.

Перелік тем практичних занять наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Перелік тем практичних занять

Тема теоретичного заняття	Теми практичних занять	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовний модуль 1. Методологічні аспекти наукових досліджень			
Тема 4. Гіпотези і доведення в наукових	Формування проблеми, побудова гіпотез, припу-		основна [1 – 3]; додаткова [6]

дослідженнях	щень та визначення шляхів доказу гіпотез	4	
--------------	--	---	--

Закінчення табл. 4

1	2	3	4
Тема 5. Науковий результат: зміст та порядок оформлення	Отримання наукових результатів та їх оформлення. Рецензія на автореферат	4	основна [2; 3]; додаткова [7; 14]
Змістовний модуль 2. Практична реалізація методології наукових досліджень			
Тема 7. Емпіричні закономірності в системі наукових досліджень	Виявлення емпіричних закономірностей в економічних системах	4	основна [2; 3]; додаткова [9]
Тема 8. Статистичне прогнозування як наукова діяльність	Статистичне прогнозування визначеного економічного об'єкта	4	основна [4]; додаткова [5]
Тема 10. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки магістерської дипломної роботи	Напис відгуку та рецензії на магістерську роботу	4	основна [2; 3]; додаткова [9; 14]

6. Самостійна робота студентів

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з літературою, законодавчими і нормативними документами в галузі аналізу господарської діяльності. Для цього рекомендується опрацювати існуючі законодавчі та нормативні акти, які публікуються в офіційних виданнях "Відомості Верховної ради України", "Урядовий кур'єр", "Голос України", аналітичні коментарі та проблемні статті, що друкуються в журналах "Актуальні проблеми економіки", "Вопросы статистики", "Вопросы экономики", "Економіка і прогнозування", "Економіка України", "Статистика України", а також розміщені на сайтах державних органів

влади та Державного комітету статистики України (www.dinai.com; www.zakon.rada.gov.ua; www.ukrstat.gov.ua).

Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Закріплення лекційного матеріалу.
2. Робота з рекомендованою літературою.
3. Підготовка до семінарських і практичних занять, дискусій, роботи в малих групах.
4. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань на запитання, які винесені для самостійного вивчення.
5. Робота над виконанням індивідуальних завдань та підготовка доповідей.

Перелік питань для самостійного опрацювання за навчальною дисципліною та теми рефератів наведено в табл. 6.

Таблиця 6

Перелік питань для самостійного опрацювання

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання (за темами)	Рекомендована література
1	2	3
Змістовний модуль 1. <i>Методологічні аспекти наукових досліджень</i>		
Тема 1. Наукове пізнання та наукове дослідження	1. Виникнення та еволюція науки. 2. Принципи побудови наукових теорій. 3. Наука в Стародавньому світі. 4. Наука в часи відродження	основна [1 – 3]; додаткова [9]
Тема 2. Логіка і методи наукового дослідження	1. Поняття логіки та її складові. 2. Загальнофілософські методи наукового пізнання. 3. Діалектика	основна [1 – 3]; додаткова [10]
Тема 3. Наукова гіпотеза, проблема, парадигма	1. Альтернативність гіпотез. 2. Історія доказів гіпотез. 3. Існуючі економічні парадигми	основна [1 – 3]; додаткова [14]
Тема 4. Гіпотези і доведення в наукових дослідженнях	1. Існуючі недоказані гіпотези. 2. Процес переходу гіпотези до теорії	основна [1 – 3]; додаткова [6]
Тема 5. Науковий результат: зміст та	1. Порядок оформлення кандидатських дисертацій.	основна [2; 3]; додаткова [7; 14]

порядок оформлення	2. Вимоги до написання кандидатських дисертацій	
--------------------	---	--

Закінчення табл. 6

1	2	3
Змістовний модуль 2. Практична реалізація методології наукових досліджень		
Тема 6. Інформаційне забезпечення наукового пошуку	1. Історія виникнення Інтернету. 2. Пошукові системи. 3. Робота з паперовими носіями	основна [1; 2]; додаткова [15]
Тема 7. Емпіричні закономірності в системі наукових досліджень	1. Види експерименту. 2. Умови ефективності проведення експерименту. 3. Методика і техніка проведення експерименту	основна [2; 3]; додаткова [9]
Тема 8. Статистичне прогнозування як наукова діяльність	1. Кореляційно-регресійні методи. 2. Балансові методи. 3. Методи теорії ігор	основна [4]; додаткова [5]
Тема 9. Організація та планування наукових досліджень	1. Підходи до організації наукових досліджень. 2. Системний підхід у наукових дослідженнях	основна [2; 3]; додаткова [8]
Тема 10. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки магістерської дипломної роботи	1. Вимоги нормо контролю. 2. Оцінка на плагіат	основна [2; 3]; додаткова [9; 14]

7. Контрольні запитання для самодіагностики

1. Які існують теоретичні принципи науки?
2. В чому сутність методології науки?
3. Чим відрізняються емпіричні знання від теоретичних?
4. Що таке наукове пізнання?
5. Які існують форми наукового пізнання?
6. В чому полягають методи наукового пізнання?
7. Які місце та роль займають наукові дослідження у

розв'язанні економічних проблем?

8. Що таке стратегія наукового дослідження?
 9. Які складові стратегії наукового дослідження?
 10. Що таке експериментальна частина дослідження?
 11. Як здійснюється оформлення результатів наукового дослідження?
 12. Які існують методи дослідження?
 13. В чому специфіка загальнонаукових методів дослідження?
 14. Коли використовуються специфічні методи дослідження?
15. Що таке економічна парадигма?
16. Яка привалююча парадигма в сучасній економіці?
17. В чому полягає поняття та визначення проблеми наукового дослідження?
18. Що таке гіпотеза?
19. Які існують складові гіпотези?
20. З чого складаються етапи побудови гіпотези?
21. Що таке наукова інформація?
22. Яку роль виконує наукова інформація у проведенні наукових досліджень?
23. Які існують джерела інформації?
24. В чому специфіка різних джерел інформації?
25. Які існують техніки роботи зі спеціальною літературою?
26. В чому полягає сутність наукового дослідження?
27. Які існують основні етапи організації наукового дослідження?
28. Як обирається проблема для наукового дослідження?
29. Які існують вимоги до теми дослідження?
30. В чому полягають основи методики планування наукового дослідження?
31. Що таке емпіричне дослідження?
32. Які існують особливості емпіричного дослідження?
33. Яка мета експерименту в науковому дослідженні?
34. В чому містяться переваги експерименту перед іншими методами дослідження.

35. Які існують вимоги до формування гіпотез?
36. Як будуються припущення?
37. В чому полягає доведення гіпотез?
38. Що таке слідство гіпотез?
39. Що таке прогнозування?
40. В чому специфічність статистичного прогнозування?
41. Що таке передбачення?
42. Які існують статистичні методи прогнозування?
43. Що таке критерії якості методів прогнозування?
44. Що таке науковий результат?
45. Які існують види наукового результату?
46. Які існують вимоги до викладення інформації у науковому тексті?
47. Які існують вимоги до оформлення результатів в статтях?
48. Які існують вимоги до оформлення результатів в магістерських роботах
49. Які існують вимоги до оформлення результатів в кандидатських дисертаціях
50. Які існують етапи написання магістерської роботи
51. Що таке презентація і як правильно її зробити?
52. Побудова доповіді при захисті роботи?
53. Що таке плагіат?
54. Як оформлюється література в роботі?
55. Що таке авторське право?

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота зі студентами здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи викладача у формі: індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль, тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

- а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:
 - консультації індивідуальні (запитання-відповідь);
 - консультації групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);

б) за засвоєнням практичного матеріалу:

консультації індивідуальні і групові;

в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:

індивідуальне здавання виконаних робіт;

9. Методики активізації процесу навчання

При викладанні навчальної дисципліни "Фінансовий аналіз" передбачено застосування активних та інтерактивних методів навчання – ділових ігор, тренінгів, семінарів у активній формі, розгляд кейсів, модерації. Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але і високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у:

високій мотивації студентів;

закріпленні теоретичних знань на практиці;

підвищенні самосвідомості студентів;

виробленні здатності приймати самостійні рішення;

виробленні здібності до колективних рішень;

виробленні здібності до соціальної інтеграції;

придбанні навичок вирішення конфліктів;

розвитку здібності до компромісів.

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни наведено в табл. 7.

Таблиця 7

Використання методик активізації процесу навчання

Методики активізації процесу навчання	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Семінари – дискусії – передбачають обмін думками і поглядами учасників семінару по темі що розглядається, а також: розвивають мислення, допомагають формувати висновки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів	Проблемне повідомлення та дискусія з питань: 1. Існуючи недоказані гіпотези. 2. Побудова гіпотез в дослідженні
Мозкові атаки – це метод розв'язання невідкладних завдань	Проведення семінарських занять за темами: 1) тема 3, 4 – формування гіпотез та її доказ.

за дуже обмежений час. Сутність його полягає в тому, щоб за невеликий проміжок часу висловити як найбільшу кількість ідей, обговорити і здійснити їх колекцію	2) тема 5 – напис автореферату. 3) тема 8. Завдання – обрати найкращий метод для дослідження та прогнозування динаміки ВВП
---	---

Закінчення табл. 7

1	2
Презентації – виступи перед аудиторією. Використовуються для представлення певних досягнень роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації нових наукових розробок	Представлення результатів проведених наукових досліджень за допомогою мультимедійних засобів
Банки візуального супроводження – сприяють активізації творчого сприйняття змісту дисципліни за допомогою наочності	Використовуються при викладанні лекційного матеріалу

10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни "Методи наукових досліджень" передбачають лекційні, семінарські та практичні заняття, а також самостійну роботу. Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитися кількома методами:

1. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять.
2. Виконання індивідуального завдання.
3. Проведення проміжного тестування.
4. Виконання завдань для самостійної роботи.
6. Проведення поточно-модульного контролю.

Оцінювання знань студента під час семінарських, практичних занять, виконання завдань для самостійної роботи має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання певних видів робіт за 100 бальною накопичувальною шкалою, що

відображена в технологічній карті накопичувальних рейтингових балів. Фрагмент технологічної карти представлений в табл. 8.

Критерії оцінки:

лекція оцінюється в 1 бал, з них:

0,5 – присутність на лекції;

0,5 – активна участь в дискусії, відповіді на запитання лектора.

Семінарське заняття оцінюється в 4 бали, з них:

0,5 бала – за присутність на занятті;

0,5 бала – за зміст підготовленого матеріалу

1 бал – вміння вести дискусію;

1 бал – володіння матеріалом.

1 бал – за презентацію

Практичне заняття оцінюється в 6 балів, з них:

1 – у випадку активної роботи в аудиторії;

3 – правильного вирішення поставлених завдань

2 бали – за якісну презентацію

Таблиця 8

Фрагмент технологічної карти накопичувальних рейтингових балів

Теми змістовного модуля		лекції	практичні заняття (есе)	семінарське завдання	тести за темами	КР	Σ	
ЗМ 1	Тема 1	1 тиждень	1		4		5	
	Тема 2	2 тиждень			4	2	6	
	Тема 3	3 тиждень	1		4	2	7	
	Тема 4	4 тиждень				2		2
		5 тиждень	1	6				7
	Тема 5	6 тиждень				2		2
		7 тиждень	1	6				7
ЗМ 2	Тема 6	8 тиждень				11	11	
		9 тиждень	1		4		5	
	Тема 7	10 тиждень				4		4
		11 тиждень	1	6				7
	Тема 8	12 тиждень				2		2
		13 тиждень	1	6				7
	Тема 9	14 тиждень				2		2

		15 тиждень	1		4			5
	Тема 10	16 тиждень		6		4		10
		17 тиждень					11	11
			S	8	30	20	20	22
								100

Проміжний тестовий контроль проводиться по закінченні вивчення кожної теми дисципліни. При проведенні поточного тестування визначається рівень знань студентів з теоретичних питань навчальної дисципліни.

Тестові завдання охоплюють теоретичний матеріал теми, який вивчаються в межах навчальної дисципліни та згруповані за трьома модулями, кожен з яких складається з тестових завдань різного рівня складності.

Тестові завдання розрізняються за принципом побудови відповіді.

Тестові завдання закритого типу:

1. *Альтернативні* тестові завдання передбачають наявність двох

варіантів відповіді типу "так" – "ні", "правильно" – "неправильно", їх використовують для перевірки правильності вибору або прийняття рішення в згорнутій формі. Для правильної відповіді на них слід констатувати лише хибність чи істинність наведеного твердження. У випадку, якщо твердження, що підлягає оцінці на істинність, містить хоча б один виняток, його вважають хибним. Типовим початком питання є "Чи правильно, що...".

2. Тестові завдання з *множинними відповідями* "правильно" – "неправильно" передбачає наведення кількох варіантів відповідей (до 5), з яких правильною вважається лише одна. За ними тестується глибина знань, розуміння різних аспектів явищ, процесів тощо.

3. Тестові завдання з *множинними відповідями* "правильно" передбачає наведення кількох варіантів відповідей (до 5), з яких правильними може виявитися не одна. За ними тестується глибина знань, розуміння різних аспектів явищ, властивостей, процесів тощо. При формулюванні питання зазначають: "Оберіть усі можливі ...", "Оберіть усі ..., що відповідають умовам ...".

4. Тестові завдання *на поєднання відповідних частин* відносяться до найскладніших. Їх сутність полягає у формуванні двох (чи більше) колонок інформації, одна з яких містить певні терміни, елементи дисципліни, а друга – відповідні їх визначення, властивості і т.

ін, але у іншому порядку. Студентам пропонується поставити визначення (властивості, графіки і т. ін.) у тому ж порядку, що й терміни (елементи). В якості відповіді наводиться послідовність позначень відповідних визначень.

5. Тестові завдання *відкритого типу* передбачають вільні відповіді тестованих, є завданнями без запропонованих варіантів відповідей використовуються для виявлення знань термінів, визначень, понять і т. д. Їх сутність полягає у наведенні у запитанні твердження, деякі слова якого замінені прогалиною. У процесі відповіді замість простору студенту потрібно вписати відповідний професійний термін, що перетворить дане твердження на істинне.

Для поточного тестування використовуються тести в електронному вигляді та розміщені на сайті "Персональних навчальних систем Харківського національного економічного університету".

Тестове завдання містить 15 запитань щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни залежно від теми.

Тестові запитання за темами оцінюються в 2 бали, з них:

25 % вірних відповідей – 0,5 балів;

50 % вірних відповідей – 1 бал;

75 % вірних відповідей – 1,5 балів;

100 % вірних відповідей – 2 бали.

Модульна контрольна робота проводить два рази в семестр. Структура даної роботи включає: теоретичне та практичне завдання.

Теоретична частина завдання поточного контролю містить: тестові завдання закритої та відкритої форм.

Практична частина завдання поточного контролю складається з комплексного завдання, розрахунки за яким проводиться на ЕВМ за допомогою відповідних програмних продуктів.

Модульна контрольна робота оцінюється в 11 балів за такими критеріями: присутність на занятті – 1 бал, тестові завдання закритої форми – 2 бали, тестові завдання відкритої форми – 2 бали, практична частина – 6 балів

Тестове завдання оцінюється відповідно до проценту правильних відповідей на питання за 50 % правильних відповідей студент отримує 0,5 бала, за 75 % правильних відповідей 0,75 бала, та у випадку 100 % правильних відповідей – 2 бал.

В кожній поточній контрольній роботі 4 відкритих питання, кожне з яких оцінюється в 0,5 бала. При оцінюванні за кожним питанням ураховується повнота і правильність відповіді, підготовка студента за основною та додатковою літературою.

Оцінка практичної частини контрольної роботи складається з двох частин:

- оцінка коректності і правильності розрахунків. У випадку коректного виконання завдання без помилок, описання вибору статистичного інструментарію та використання всіх можливостей ПП студент отримує 4 бали. Наявність помилок, чи відсутність коментаріїв за окремим етапом розрахунків знижує оцінку студента.

- економічна інтерпретацію результатів розрахунків оцінюється в 2 бали. Оцінка враховує вміння студента робити висновки як на кожному етапі розрахунків, так і за всією роботою.

У випадку несвоєчасності виконання контрольної роботи, оцінка за неї скорочується на 30 %.

Зразок модульної контрольної роботи

Тестові завдання закритої форми

1. Особлива форма людської діяльності, яка склалася історично і має своїм результатом цілеспрямовано відібрані факти, гіпотези, теорії, закони й методи дослідження – це:

- а) емпіричні дослідження;
- б) наукова діяльність;
- в) практична діяльність.

2. Наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких процесів (явищ) або причин, які зумовлюють даний наслідок:

- а) гіпотеза;
- б) закон;
- в) теорія.

3. Вчення, система ідей, поглядів, положень, тверджень, спрямованих на тлумачення того чи іншого явища:

- а) гіпотеза;

- б) наукові методи;
- в) теорія.

4. Сукупність підходів, принципів та методів це:

- а) методологія;
- б) концепція;
- в) методика.

5. Головне вихідне положення наукової теорії, що виступає як перше й найабстрактніше визначення ідеї як початкової форми систематизації знань – це:

- а) підхід;
- б) принцип;
- в) метод.

6. Найбільш загальні, фундаментальні поняття, які відбивають суттєві властивості явищ дійсності – це:

- а) тлумачення;
- б) категорія;
- в) визначення.

7. Якщо гіпотеза доведена, то це стає:

- а) науковою теорією;
- б) науковим тлумаченням;
- в) практикою.

8. Наукове знання, яке отримано з досвіду, шляхом спостереження та експериментально – це:

- а) теоретичне знання;
- б) емпіричне знання;
- в) наукове знання.

9. Наукова теоретична та/або експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини – це:

- а) прикладні дослідження;
- б) науково-практичні дослідження;
- в) фундаментальні дослідження.

10. Фіксована сукупність прийомів практичної діяльності, що призводить до заздалегідь визначеного результату – це:

- а) методика;
- б) методологія;
- в) теорія.

Тестові завдання відкритої форми

1. Сформулюйте та опишіть зв'язок між гіпотезою, припущення та слідством.

- А) Опишіть засоби пошуку інформації.
- Б) Визначте гносеологічний базис науки.
- В) Етапи організації наукової діяльності

Практична частина

Провести аналіз автореферату по наступних складових:

- 1) актуальність теми дослідження;
- 2) новизна;
- 3) відображення результатів дослідження;
- 4) визначити позитивні характеристики автореферату
- 5) сформувати недоліки автореферату.

Для заліку потрібно набрати не менше 60 балів.

Підсумкова оцінка з дисципліни згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 9).

Таблиця 9

Переведення показників успішності знань студентів у систему оцінювання за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою, що використовується в ХНЕУ ім. С. Кузнеця	Оцінка за національною шкалою
A	90 – 100	відмінно
B	82 – 89	добре
C	74 – 81	
D	64 – 73	задовільно

E	63 – 60	незадовільно
FX	35 – 59	
F	1 – 34	

11. Рекомендована література

11.1. Основна

1. Білуха М. Г. Основи наукових досліджень : підручник для студ. екон. спец. вузів / М. Г. Білуха. – К. : Вища школа., 1997. – 271 с.
2. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібн. / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2003. – 192 с.
3. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі : навч. посібн. / І. С. П'ятницька-Позднякова. – К., 2003. – 116 с.
4. Статистичне моделювання та прогнозування / під загальною ред. О. В. Раєвньої. – Х. : ХНЕУ, 2013.

11.2. Додаткова

5. Геєць В. Про підсумки наукової діяльності установ Відділення економіки НАНУ в 2000 р. та перспективи розвитку фундаментальних досліджень у галузі економічних наук / В. Геєць // Економіка України. – 2001. – № 4.
6. Гуревичов М. Державне регулювання науки / М. Гуревичов // Економіка України. – 2001. – № 10.
7. Леднев В. С. Содержание образования. Сущность, структура, перспективы / В. С. Леднев. – М. : Высшая школа, 1991.
8. Лукінов І. Економічна наука і освіта в національних інтересах держави / І. Лукінов // Економіка України. – 1999. – № 11.
9. Основы научных исследований : учебник для экон. вузов / под ред. К. Широколава. – К. : Вища школа, 1997.
10. Патон Б. Інноваційний шлях розвитку економіки України / Б. Патон // Вісник НАНУ. – 2001. – № 2.
11. Пытьев Ю. П. Методы анализа и интерпретации эксперимента / Ю. П. Пытьев. – М. : МГУ, 1990.

12. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень : навч. посібн. / В. І. Романчиков. – К. : ІЗМН, 1997.

13. Салтыков Б. В. Наука в экономической структуре народного хозяйства / Б. В. Салтыков, И. В. Ломакин и др. – М. : Наука, 1990.

14. Собко В. П. Основы научных исследований / В. П. Собко. – К. : Техника, 1992.

15. Збір і обробка матеріалів дослідження : лекція / під ред. О. А. Даниленко. – Львів : ЛКА, 1997.

16. Злупко С. Національне відродження і економічна наука / С. Злупко // Економіка України. – 1992. – № 6.

Зміст

Вступ.....	3
<u>1. Кваліфікаційні вимоги до студентів.....</u>	<u>4</u>
<u>2. Тематичний план навчальної дисципліни</u>	<u>7</u>
<u>3. Зміст навчальної дисципліни</u>	<u>8</u>
<u>4. Плани лекцій</u>	<u>10</u>
<u>5. Плани семінарських та практичних занять</u>	<u>12</u>
<u>6. Самостійна робота студентів</u>	<u>16</u>
<u>7. Контрольні запитання для самодіагностики</u>	<u>17</u>
<u>8. Індивідуально-консультативна робота</u>	<u>19</u>
<u>9. Методики активізації процесу навчання</u>	<u>20</u>
<u>10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів.....</u>	<u>21</u>
<u>11. Рекомендована література</u>	<u>27</u>

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ"**

**для студентів спеціальності
8.03050601 "Прикладна статистика"
денної форми навчання**

Укладачі: **Раєвська Олена Валентинівна**
Стрижиченко Костянтин Анатолійович

Відповідальний за випуск **Раєвська О. В.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бутенко В. О.**

План 2014 р. Поз. № 157 ЕВ. Обсяг 30 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна,
9а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи